

De watermolen van Venbergen en andere molens van Abdij Postel *)

SUMMARIUM

In decursu temporum abbatia « Postel » acquisivit multa et insignia bona temporalia, uti sunt Villae, agri, molendina, beneficia et decimae. Inter pios eius benefactores clarescunt illustrissimi Domini Duces Brabantiae. Sed et alii nobiles viri, uti Fastradus de Utwich qui ut fundator exsistimatur (a^o-1140) et Theodorus dominus de Gore (1122) et alii multi, pro salute animarum suarum eximia dona dederunt abbatae. Imo ne obliviscamur eorum civium piorum, sicuti sunt quidam Peregrinus dictus Lodderken et uxor eius Aleidis burgenses in Busco ducis (1249) qui omnem suam haereditatem sitam in Ghennepe prope Eindhoviam tam in Molendino quam in agricultura in eleemosinam dederunt.

Plura molendina tam aqua quam vento ducta, erant in possessione abbatae nostrae. Inter ea erant molendina ut dicitur ad urgendum, quia agricolae illius regionis obligati erant granum portandi ut moleretur in illis molendinis. Neerlandice dicuntur « dwangmolens » aut etiam « banmolens ». Talia erant molendinum de Venbergen et quatuor alia (vide appendicem VI) Omnia illa bona : villae, praedia, agri, molendina, beneficia et decimae erant in possessione tranquilla abbatae, donec saeculo XVII anno nempe 1629 civitas Buscoducis a calvinistis hollandicis occupata est. Bona plurima abbatae in Majoratu (Meierij) sita erant, quae omnia illo tempore occupata sunt ab Hollandis. Per nonaginta annos religiosi laboraverunt ut recuperarent iustam suam possessionem.

Sic post pacem Monasteriensem (1648) causam suam portaverunt ante iudices camerae sic dictae bipartitae residentis Mechliniae.

Die itaque 5 febr. 1654 religiosi Postellenses dictis Iudicibus Mechliniae residentibus obtulerunt libellum, rogantes, quatenus essentialiter declararent, abbatiam de Postel sitam esse in fundo Quarterii Antverpiensis, condemnantes consequentur Altipotentes

*) Lezing gehouden voor de Heemkunde Kring te Valkenswaard (Nederland), 21 maart 1957.

Dominos Statuum Hollandiae ad restitutionem omnium bonorum abbatiae.

Altipotentes Domini Hollandiae putaverunt abbatiam nostram sitam esse in Majoratu, et ideo se ius habere occupandorum bonorum abbatiae. Sub quo futuli titulo etiam armata manu possessionem ceperunt nostrae abbatiae anno 1651 prima septembris, quam indubie sub sua potestate tenuissent, nisi Serenissimus Archidux Austriae Leopoldus illo tempore Belgii Gubernator vim vi repulisset et manu fortiori Hollandos milites inde discedere coegisset, qui et inde discesserunt 14 Octobris eiusdem anni.

Licet exinde Altipotentes Domini Hollandiae Statuum numquam amplius simile quod attentaverint, equidem religiosi Postellenses bona sua in Majoratu sita recuperare nequiverunt.

Iudices cameram bipartitam hollandici reliquerunt Mechliniae habitam, et sic camera dissoluta est. Camera quidem erat bipartita i. e. constituta e iudicibus Belgii et Hollandiae.

Religiosi Postellenses postea etiam omni via excogitabili, labore, patientia et sumptu ineffabili sine intermissione conati sunt pertingere ad scopum : nimirum ad recuperationem bonorum suorum. Anno Dni 1716 bona illa ab iniusto occupatore vendita sunt.

De abdij Postel is eeuwenlang in het bezit geweest van de watermolen van Venbergen aan de Dommel bij Valkenswaard. De schenkingsakte van de molen dateert van het jaar 1227. De schenking gebeurde echter niet aan de heren van Postel, maar aan de juffrouwen of zusters, zoals blijkt uit onderstaand afschrift van het document. De zusters waaraan deze gift werd gedaan, zijn een halve eeuw later uit Postel weggegaan, zoals we hierna nog zullen verklaren. De goederen van de zusters zijn toen hoofdzakelijk aan de abdijheren vervallen.

Vóór 1227 was de molen van Venbergen in leen (feodium) gegeven door de hertog aan een zekere Gerardus van Eycke. We vertellen het stuk uit het latijn :

« Henricus, bij de genade Gods hertog van Lotharingen, aan allen die deze brief zullen zien, zaligheid in den Heer. Iedereen moge weten, dat Gerardus van Eycke in onze tegenwoordigheid het derde deel van de molen van Venbergen (Vinniberga) dat hij van ons in leen had (feodium), in onze handen heeft weergegeven ten voordele van de juffrouwen (dominarum) van Postel. Wij van onze kant hebben dat tot heil van onze ziel aan genoemde juffrouwen (dominabus) van Postel als een aalmoes vrijelijk geschonken en opdat dit in het vervolg standvastig zal worden onderhouden, hebben wij deze brief met ons zegel voorzien als getuigenis. (Dit

zegel is niet meer aan het document ; wel is er het lint nog aan verbonden). Gegeven te Turnhout in 't jaar onzes Heren 1227. Getuigen : Ludovicus van Levedale, Walterus van Pulle, Willibrordus van Hille, Gocewinus, inwoner van Malle. Joannes en Balduinus, opstellers van deze brief ». *Zie bijlage I.*

Men ziet hier het middeleeuwse feodale stelsel. Alle goederen zijn van de hertog. Deze heeft de watermolen van Venbergen aan een zekere Gerardus van Eycke in leen gegeven. Deze moest daarvoor natuurlijk een wederdienst bewijzen. Welke ? Dat wordt in het stuk niet verteld.

Nu weer iets echt middeleeuws : de hertog wil een goede daad verrichten tot heil van zijn ziel. Hij vraagt aan Gerardus van Eycke, dat hij het geleende goed zou teruggeven. Gerardus geeft het weer terug in de handen van de hertog. De hertog schenkt nu de molen als een aalmoes aan het vrouwenklooster van Postel tot heil van zijn ziel. Dat gebeurde dikwijls in de middeleeuwen zodat de kloosters en abdijen met goederen werden overladen ¹⁾.

Het archief van de abdij van Postel bezit vele documenten betreffende de molens welke zij bezat. Wij zullen hier enige van die officiële stukken publiceren, vooral die welke betrekking hebben op de molen van Venbergen.

Document van 17 april 1331. Een document berustende in het archief van Postel behandelt de dwangmolens.

Dwangmolens of banmolens waren die, waar de boeren van de streek gedwongen waren hun koren te malen op straffe van strenge boete.

Onder de dwangmolens van Postel nam die van *Venbergen* een voorname plaats in. Wij zien dan ook op de authentieke *copie*, waarin over *verschillende dwangmolens* wordt gesproken, op de buitenzijde de aanduiding voorkomt : authentieke copie betreffende het recht van de *molen van Venbergen*.

¹⁾ Er was een mannen- en een vrouwenklooster in Postel in dit jaar 1227. Het mannenklooster was gesticht rond 1140. Deze stichting was mogelijk geweest door de vrijgevigheid van Fastradus, Heer van Uitwijk. Het vrouwenklooster dateert waarschijnlijk van rond 1150. Het heeft ruim 100 jaar bestaan. Het laatste teken van het verblijf van zusters in Postel vinden we in een document van 1275 van de schout van Herentals, Reinerus van Kila, waarin wordt gesproken van een aalmoes aan het huis van Postel, aan de broeders en zusters (domui de Postella fratribus sororibusque). Het mannenklooster daarentegen duurt voort tot op den dag van vandaag en heeft dus reeds meer dan acht eeuwen bestaan.

Het *oorspronkelijk stuk* staat als n° 3 in het archief van Postel en is door Prior Welvaerts, de bekende geschiedschrijver van Postel, behandeld in zijn geschiedenis van de abdij, bl. 196. Het lakzegel van Jan van Lotharingen, Brabant en Limburg is nog aan het document gehangen. (Zegel is iets geschonden).

Dat de *watermolen van Venbergen* een eerste plaats inneemt onder de dwangmolens van Postel, bewijst wel dit, dat de inwoners van Reusel, Mierde, Hulsel en Bladel verplicht waren te Venbergen te laten malen, als ze op de molens van Reusel, Wolfswinkel en Ten Vorsel (deze laatste twee onder Bladel gelegen) geen gelegenheid hadden hun koren te laten malen. Zo eveneens de inwoners van Oerle, Wintelre, Zonderwijk en Knechtsel waren verplicht hun koren te Venbergen te laten malen, als ze op de molen van Oerle geen gelegenheid hadden.

De *inwoners van Wedert (of Wederle)* zijn altijd verplicht naar de molen van Venbergen hun graan te brengen om gemalen te worden. (Wedert of Wederle was de naam voor Valkenswaard in de 13^e en 14^e eeuw — Weerde of Weert in de 16^e eeuw — Weerd in de 17^e eeuw — later Valkenswaard).

Als samenvatting van het document van 1331 zien we dus dat Postel dwangmolens had te :

1) Reusel, 2) Wolfswinkel, 3) Ten Vorsel. — Hierop moesten de boeren van Reusel, Hoge en Lage Mierde, Hulsel en Bladel hun graan laten malen. Als ze dat niet konden, dan moesten ze naar Venbergen.

4) Een dwangmolen te Oerle. De inwoners van Oerle, Wintelre, Zonderwijk en Knechtsel waren verplicht op de molen van Oerle te laten malen, of anders te Venbergen.

5) Venbergen, hier moesten de bovengenoemden en bovendien de boeren van Wedert (Vlakenswaard) laten malen, op boete als hieronder vermeld.

De inwoners van Eyckerberghe (Bergeyk) moesten laten malen op de molen die vroeger eigendom was van een zekere Hatén aldaar, ofwel te Venbergen of Ten Vorsel.

De pachters van de landerijen van de abdij, wonende te Kasteren of te Leemel onder Hapert, moesten laten malen op een van de dwangmolens van de abdij.

Het klooster van Postel zal ieder jaar op Maria Lichtmis *zes vaten* koren volgens de maat van Oerle *aan de hertog* ten geschenke geven. De straffen welke bepaald waren voor de overtredingen van

bovenstaande verplichtingen van de landbouwers, bedroegen telkens twintig schellingen, te betalen aan de hertog. (Zie *bijlage VI*).

Overzicht van de molens van de abdij :

Arendonk : 2 windmolens.

Bergeyk : 1 windmolen.

Bladel : 2 watermolens, waarvan één, genaamd Wolfswinkel te danken was aan de welwillendheid van Hendrik I hertog van Brabant (zie *bijlage II*). De andere : Ten Vorsel kreeg Postel van Theodorus, Heer van Goirle (zie *bijlage III*).

Ghennepe bij Eindhoven : 1 watermolen, een geschenk van een echtpaar in 's Hertogenbosch (zie *bijlage IV*).

Hulsel : 1 watermolen.

Kasteren : 1 watermolen.

Lierop : 1 watermolen.

Lommel : 1 watermolen.

Oerle : 1 windmolen.

Postel : 1 windmolen.

Reusel : 1 windmolen.

Someren : 2 windmolens.

Venbergen : 1 watermolen.

Westerhoven : 1 watermolen.

Te samen : 17 molens.

In een document van het jaar 1336 geeft Jan. hertog van Brabant, bevel aan Wouter van de Broek, meier van het district Astuake (Asten ?) en aan de andere meiers die na hem zullen komen, dat zij zullen zorgen dat de meester en het huis van Postel ongestoord *de molen van Venbergen* zullen kunnen bedienen, en dat het gemaal en de inlaat zullen beschermd worden. Bovendien zal de meier moeten toezien dat de inwoners van Wedert of Wederde (Valkenswaard) toch stipt het gebod zullen nakomen van het verplichte malen op de molen van Venbergen.

Het lakzegel van dit perkament is geschonden (zie *bijlage V*).

Een document op perkament met twee ongeschonden lakzegels van twee *schepenen van Oerle* van 23 maart 1394 : 1° Arnoldus Keyzers, 2° Joannes Maes. Hier komen verschillende personen getuigen. De ene verklaart dat het godshuis van Postel reeds meer dan 90 jaar de molen van Venbergen met land en moer in gebruik heeft gehad, een ander heeft verklaard dat Postel meer dan 80 jaar, molen en goed van Venbergen heeft gebruikt. Weer anderen getuigen dat de abdij reeds 65 jaar de molen en het land van Ven-

bergen heeft gebruikt als eigendom. Waartoe dienden deze drie getuigenissen? Waarschijnlijk was het recht van Postel door een of ander betwist, maar ons leert het stuk veel. Hieruit blijkt n. l. dat al geruime tijd de gehele molen met land en water en alle toehoorsels en alle rechten tot de abdij behoorden. Dus niet slechts het « tertia pars » of derde deel zoals in het document van 1227 wordt verklaard, maar het geheel.

Driemaal komen achtereen mensen uit Weerd of Knechtseel of van elders voor de twee schepenen van Oerle, Arnoldus Keyzers en Joannes Maes getuigen dat het goed van Venbergen al vele jaren aan de abdij van Postel heeft toebehoord, het eerste deel al meer dan 90 jaren, het tweede al meer dan 80, en het derde deel al meer dan 65 jaren.

Eigenlijk bezat Postel het eerste « tertia pars » reeds van 1227 tot 1394, dus 167 jaren. Waarom er gesproken wordt van 90 jaar, zal wel hieruit voortkomen, dat de mensen van 1394 al niet goed meer wisten wanneer eigenlijk de schenkingsakte aan Postel was gedaan.

In het jaar 1629, het droevige jaar voor de Meierij, omdat toen 's Hertogenbosch is ingenomen door de Staatse Troepen, lezen we in een brief van 8 mei 1629, dat de gemeente Weerd, een stuk land, genaamd « het leegwaterveld » heeft ingericht tot een schans, een versterkte plaats, waarheen de inwoners kunnen vluchten met hun gezin en hun vee. Het was een deel van de Venbergse Hoeve, eigendom van de abdij van Postel. De gemeente had dat lage, drassige land, met toestemming van de abt van Postel, laten op-hogen, zodat het werkelijk een bruikbare schans was geworden voor de ongelukkige mensen, die in deze angstige tijd moesten vluchten voor de moordende en plunderende troepen.

Het veld was door die ophoging beter geworden in kwaliteit, wat een voordeel was voor de abdij van Postel, die eigenaar was van dit stuk land. Doch de abdij zou niet lang meer eigenaar blijven, want na de inneming van 's Hertogenbosch werd het aan de abdij moeilijk gemaakt haar goederen te besturen in de Meierij en na de vrede van Munster (1648) werd het zelfs onmogelijk gemaakt, omdat de landerijen en molens in beslag werden genomen door de Staten van Holland.

Nu we over het « leegwaterveld » hebben gesproken, komen we vanzelf op een nieuw onderwerp « de Venbergse Hoeve », één van de vele boerderijen die aan de abdij hebben toebehoord. In

het archief van de abdij berust een document van 1343 waaraan een zegel hangt van de schepenen van « Weerdt en Waderle » (sigillum scabinorum de Weerdt Waderle) met een beeldenaar van St. Willibrord.

De inhoud van het stuk luidt als volgt :

« Wij, schepenen van Waderle en Wedert verklaren dat voor ons is verschenen Jan de Molenaar van Venbergen en die heeft gegeven al zijn goed ten voordele van het godshuis van Postel, in zoverre dat na zijn dood dat goed aan de abdij komt, en de abdij zal dan moeten geven tien pont aan de twee kinderen van Jan de molenaar en ook tien pont aan de twee kinderen van zijn broer te Mol. 1343 » (zie bijlage VIII).

Dan is er nog een document van 1426 waarin wordt getuigd dat Hermans en zijn echtgenote Gertrudis enige goederen aan het Godshuis van Postel hebben geschonken.

De *Venbergse Hoeve* was dicht bij de « Vloeyt » gelegen, en met sloten omgeven. Volgende velden behoorden bij de Hoeve :

't Biesveld ;

De nieuwe Dries, groot twee lopen (6 lopen = 1 HA.) ;

De Lommerschoot, groot twee lopen ;

De Lammerbeemd, groot drie lopen ;

Veltakker, drie lopen ;

Vloetakker, twee lopen ;

Het Hanenstuk, tien lopen ;

De Monnikhovenakker, drie lopen ;

En het leegwaterveld.

De Hoeve bracht voor 1629 per jaar 237 gulden op.

Ten slotte : 13 oktober 1425. Nog een gift aan Postel betreffende Venbergen : Een rijke dame, genaamd Aleydis belooft jaarlijks een half mud tarwe te schenken aan het huis van Postel. Getuige hiervan is Theodoricus Kijemt, vicaris van de kerken van Weerdt en Waderle. Het stuk is voorzien van een (geschonden) lakzegel van de vicaris.

Om de gebeurtenissen, beschreven in deze verhandeling, in het kader van de gewestelijke geschiedenis te plaatsen, is het goed te vermelden dat *Hendrik* die zich in het eerste document Hertog van Lotharingen noemt, dezelfde is als Hendrik I van Brabant, ook genaamd de Manhaftige of Strijdvaardige, die van 1184 tot 1235 over Brabant regeerde, aanvankelijk als plaatsvervanger van zijn vader Godfried III die in 1184 naar het Heilig Land trok en in 1190 stierf.

De beschaving en de bloei van het huidige Noord-Brabant is vooral te danken aan deze Hendrik I. In 1185 heeft hij 's Hertogenbosch gesticht, als een bolwerk tegen Gelderland en Holland. In 1196 kreeg de stad haar eerste ommuring. In 1227 heeft hij dan Postel bedacht, door de molen van Venbergen aan haar als aalmoes te geven. Ruim 400 jaar later, bij de inneming van Den Bosch door de troepen van de Staten van Holland, in 1629, ging de watermolen voor Postel verloren en tegelijk met deze molen, alle goederen in de Meierij gelegen. Zoals we reeds aangehaald hebben, trachtten de Hoog Mogende Heren van de Staten van Holland na de verovering van 's Hertogenbosch (1629) de goederen van kerken en kloosters tot zich te trekken, waarin zij na de vrede van Munster (1648) ten volle zijn geslaagd. Wat de goederen van de abdij betreft, hierover is veel getwist en geschreven, terwijl de kloosterlingen hun best deden hun rechtmatig goed te behouden.

De zaak werd aan de Chambre mipartie of Chambre bipartie (tweeledige kamer) ter onderzoek toevertrouwd.

Deze begon de werkzaamheden eerst in 1653 te Mechelen en is nooit tot een beslissend einde gekomen, omdat de Staten van Holland hun gezanten terug riepen. Intussen was de zaakwaarnemer van de HO. Mo. Heren van de Staten van Holland in 1651 (drie jaar na de vrede van Munster) tot de konklusie gekomen, dat de abdij in de Meierij was gelegen, terwijl de abdij met alle middelen trachtte te bewijzen, dat zij tot Antwerpen behoorde. Genoemde zaakwaarnemer, de heer Abraham Tempelaer, kwam op 1 sept. 1651 met 25 man Hollandse troepen de abdij bezetten. De gouverneur van de Zuidelijke Nederlanden, Aartshertog Leopold van Oostenrijk dacht er anders over en verjaagde op 14 okt. van hetzelfde jaar met behulp van 60 Spaanse soldaten de Hollanders uit de abdij. De kloosterlingen van Postel gingen in hun argumentatie vooral uit van de mening: Postel behoort tot Antwerpen, dus hebben de Staten van Holland geen recht om onze goederen in de Meierij aan te slaan.

De abdij heeft na de ontbinding van de Chambre mipartie veel memories en brieven naar Den Haag gezonden.

De zaak werd aldus getrokken tot 1715, welk jaar enige hoeven van de abdij door de vijand publiek werden verkocht.

Dan liet de abdij al de argumenten, welke zij reeds voor de Chambre mipartie had gegeven, om te bewijzen dat Postel tot Zuid Nederland behoorde, in druk verschijnen, een boek in 8° van 30 bladzijden en zond dit naar de regeerders in Den Haag en

Brussel, naar de consuls en schepenen in Antwerpen en naar andere belanghebbenden. De titel van dit boek is « *Deductio brevis* » met een voorwoord aan de Keizer van Oostenrijk « *Sacrae caesareae et catholicae Majestati* ». ('t Is uit deze « *deductio brevis* », dat wij in dit artikel hebben geput, al wat we gezegd hebben over de verhouding tussen abdij Postel en de Staten van Holland).

Na de verschijning van deze argumenten kwam er geen verbetering in de toestand, wel het tegendeel, want de Hoog Mogende Heren van de Staten van Holland verkochten in het jaar 1716 al de andere goederen van de abdij welke in de Meierij waren gelegen.

De prelaat van Postel H. Raveschoot van Capelle schreef dan nog in allerijl een brief naar de keizer van Oostenrijk, die juist op weg was van België naar Wenen en met slecht weer te kampen had (zie *bijlage IX*).

Deze actie kon geen resultaat meer opleveren. Abdij Postel had voor immer zijn goederen in de Meierij verloren. Van haar 63 hoeven waren er 47 in de Meierij gelegen, en van de 17 molens, 13 in de Meierij. Het was prelaat Hieronymus Raveschoot van Capelle die het slechte nieuws aan zijn kloosterlingen moest meedelen. Zijn zes voorgangers hadden allen deelgenomen in de strijd om het behoud der goederen.

Het was abt Colibrant (1597-1626) geweest die verlof gegeven had aan de magistraat van Valkenswaard om het leegwaterveld om te zetten in een schans. Zijn opvolger Du Chesne (1627-36) beleefde het beleg en inname van 's Hertogenbosch; Cornelius van Boesdonck (1636-50) leefde in de tijd dat de vrede van Munster werd getekend. Dat hij veel gedaan heeft voor het behoud der goederen in de Meierij, bewijst wel dit, dat hij nog in 1643 verlof krijgt van de Staten van Holland om die goederen te visiteren en te repareren. Aegidius Janssen (1650-79) is de grote strijder voor 't herkrijgen van de afgenomen goederen. Hij is 't die de zaak verdedigde in de vergaderingen van de Chambre mipartie te Mechelen. Fr. Gaillard (1679-1685) en Gregorius Sichmans (1685-1704) kunnen niet veel meer doen dan protesteren tegen de onrechtvaardige beheerders ²⁾.

Isfridus DE GROOT, O. Praem.

Postel.

²⁾ Als een bijzonderheid zij hier vermeld dat de watermolen van Venbergen nog heden in volle actie is.

BIJLAGE I

1227. *Over de watermolen van Venbergen. Een aalmoes aan Postel van Hendrik I van Brabant.*

Henricus Dei gratia dux Lotharingiae omnibus hoc scriptum videntibus in Domino salutem.

Sciant universi quod Gerardus de Eycke in nostra praesentia constitutus terciam partem molendini de Vinneberga quam a nobis tenebat in feodium in manus nostras ad opus dominarum de postele resignavit et nos eandem partem pro salute animae nostrae dictis dominabus de Postele in elemosinam libere contulimus et ut hoc eis in posterum sit firmum praesens scriptum nostro sigillo consignatum dedimus in testimonium. Datum apud Turnout anno Domini M C^c vicesimo septimo. Testes Lodiwicus de Levedale. Walterus de Pulle Willibrordus de Hille. Gocewinus villicus de Malle.

Joannes et Balduinus hujus cartulae confectores.

BIJLAGE II

1215. *Over de watermolen van Wolfswinkel. Een schenking van Hendrik I van Brabant.*

Ego H (enricus) Dei patientia Lotharingiae dux. Notum facio tam praesentibus quam futuris presens scriptum inspecturis quod quidam homo meus J (oannes) de Blade cum molendinum de *uulfuinck* quod a me tenebat in feodium vendere disponeret, pro curatorem domus postulensis fratrem Walterum pro ejusdem molendini venditione convenit. Qui habito cum fratribus suis consilio cum praedicto J (oanne) conventionem fecit hoc fine clausit id idem Joannes praedictum molendinum cum omnibus appendiciis suis pro novem marcis coloniensis monete resignaret et ecclesiae postelensi conferret.

Hiis ita dispositis praedictus frater Walterus cum fratre Godfrido et quibusdam fratribus ad praesentiam nostram Osterwich accedentes proprietatem istius molendini cum allodio ei attinente ecclesiae suae in elemosinam conferre petierunt. Et ut bene cepta fine pio terminarentur quod sine contradictione rata haberentur, predictus Joannes quicquid juris in predicto molendino possidebat eo ordine quo debuit coram nobis et ministris meis resignavit. Hiis ita pactis proprietatem sepe dicti molendini cum omnibus sibi

adinentibus ecclesie postulensi in elemosinam libere contuli et fratres qui ibi aderant in possessionem misi eisque pacem perpetuam de omnibus et cum omnibus fide bona promisi. Qui hec taliter gesta infringere voluerit tamquam majestatis offensi reum se esse cognoverit. Actum anno Domini M C^oC X^oV. Hujus rei testes sunt Gerardus miles de Gorle frater Godefridus quondam magister in postula et frater Walterus per cujus manum istud actum est et multi alii quorum nescimus nomina.

BIJLAGE III

1222. *De watermolen van Ten Vorsel. Een schenking van Theodorus Heer van Goirle.*

Notum sit omnibus praesentem paginam inspecturis quod ego Theodoricus dominus de ghore ob remedium animae meae et antecessorum meorum contuli domui de postula XII denarios colonienses monete quod eadem domus de loco molendini *de versele* michi annuatim debebat. Ut autem haec elemosina stabilis eidem ecclesiae in perpetuum maneat et ne aliquis successorum meorum hanc elemosinam in posterum ab ecclesia alienare praesumat scedulam istam sigilli domini Theodorici de Altena et abbatis Floreffensis et ecclesiae de Horscot dignum duximus communire.

Acta sunt haec anno M C^oC X^oX I^oI sub testimonio canonicorum de Horscot Danielis Gosuini Theoderici et nobilium virorum Egidii Bertoht, Gisleberti de Tilborhs, Danjelis de uutte, et aliorum multorum.

BIJLAGE IV

1249. *Over de watermolen van Gheneppe bij Eindhoven en de landerijen aldaar.* Dit was een gift van een echtpaar uit 's Hertogenbosch.

Universis Christi fidelibus praesens scriptum visuris. Peregrinus dictus Lodderken et Aleidis uxor sua legitima burgenses in Boscho ducis salutem in Domino sempiternam et noscere veritatem. Universitati vestrae notum facimus quod nos praedicti ecclesiae de Postula omnem hereditatem nostram sitam in *Gheneppe* prope Woncele tam in molendino quam in agricultura, nemoribus et palude duas videlicet partes ad nos spectantes ob nostrarum remedium animarum

elemosinam legamus in praesentia fide dignorum testium super hoc vocatorum et requeſitorum ſcabinorum de Bosche ducis Henrici etiam ſculteti et eorum quorum nomina ſubſcribuntur teſtimonio ſcabinorum. Giſelberti de Coudenberghe Hugonoy, Godeſcalci de Hynen, Henrici Coman, Johannis de Bruccella, Thomae filii Matheae Goſuini Coci et Walteri Knodonis in quorum praesentia juri noſtro quod in dictis bonis habuimus abrenuntiantes effectua-
vimus dictae domui de Poſtula libere in elemosinam conferente. In
cujus rei teſtimonio firmorum praesens ſcriptum ſaepe dictae domui
contulimus oppidanorum de Boſcho ducis et abbatis de Floreffia
ſigillorum munimine patenter roboratum. Actum anno Domini M
C°C X°L nono feria quarta ante feſtum beati Marci evangelistae.

BIJLAGE V

1336. *Joannes dux Brabantiae mandat privilegia abbatiae Postelensis servari et custodiri debere in molendino de Venbergen.*

Johannes bi der graciën ons heren herthoghe van lotharingen van brabant ende van limburg doen te wetene u Wouter van den broeke meier des proeffte van Astuake en de sine andere meieren die naemaels syn selen dat wi hebben ghegheven de meester ende den huse van posteſte 't ghemael van de molen van Vennenberghe dat die van Wederde daar malen selen voortane te eenen erfpachte waerbi dat wi u ontbieden ende bevelen ernsteleke dat ghi dat alsoe verhueſt ende bewaere alst dat wi niet scadachteſte en syn van onsen pachte nach de voerseide meester van posteſte van sinen ghemale des enlaet niet alsoe lief alst ghi ons hebt.

Gegeven te Brussele des Sondaeghs neghen daghe in sporkille in den jare ons heren dusentegh c c c sesse ende dertegh.

BIJLAGE VI

17 april 1331. *Over de banmolens van Postel.*

Nos Joannes Dei gratia Lotharingiae, Brabantie ac Limburgie dux, notum facimus universis quod pro nobis et nostris haeredibus atque successoribus concessimus et concedimus religiosis viris, magistro, fratribus atque Domui de posteſte in perpetuum, ut omnes et singuli homines villarum nostrarum de Rosele, de Mirda, de Hul-
sele, de Bladele cum suis attinentiis ad molendina dictae Domus de
Postele in perpetuum molere tenebuntur, prout hactenus ibidem

molere consueverunt : videlicet apud Rosele, Wolfswinkel et Versele : ad quae molendina si molere non potuerunt apud Venberghe (in parochia de Valkenswaard) et non alibi molere tenentur.

Idem concedimus eisdem magistro, fratribus ac domui de Postele ut omnes homines villarum similiter nostrarum de Ourle, de Wintelre, de Sonderwyck seu Velthoven, de Knechtstele ad molendina praedictae domus videlicet apud Ourle in perpetuum molere tenentur : sed quando ibi molere non poterunt tunc molere tenentur et debebunt ad molendinum apud Venberghe praescriptum. Insuper concedimus adhuc eisdem quando homines parochiae de Eyckel-Berghe (Bergeik) cum suis attinentiis commode non poterunt molere, ad molendinum aquatile ibidem situm, quod quondam fuit Henrici, dicti Hatén, quod et tunc molere tenebuntur ad molendina proefatae Domus apud Venberghe et Versele et non alibi, et sub poena 20 solidorum nigrorum, grossa Turonensis antiquae pro XVI denariis computato, nobis solvendorum, atque heredibus nostris in futurum.

Praeterea concedimus ipsis adhuc, quod duo mansionarii sui manentes in parochia de Kerkastre et unus eorum mansionarius manens apud Leemele in parochia de Hapart ad molendina sua supradicta molere et non alibi debebunt et tenentur in futurum. Insuper volumus et concedimus adhuc praescriptis magistro, fratribus et Domui de Postele quod omnes et singuli homines nostri, ad nos spectantes et apud Weert, (Valkenwaard) commorantes, ad ipsorum molendina de Venberghe et non ad aliud molendinum, in perpetuum molere tenebuntur, et omnia et singula praemissa, sub poena 20 solidorum praedictorum nobis et nostris heredibus in perpetuum, quoties aliqui ipsam demeruerint, solvendorum, et eorum justa et debita molitura dictis magistro, fratribus atque domui de Postele semper exsolvenda.

Et est sciendum quod praedicti magister, fratres atque domus de Postele nobis nostrisque heredibus ac successoribus exinde VI modios siliginis mensurae de Ourle singulis annis in perpetuum, in unoquoque festo Purificationis B. M. Virginis persolvent et solvere tenentur.

Et ut omnia et singula prout, superius sunt conscripta ; eisdem magistro, fratribus et domui de Postele a nobis, nostris heredibus et successoribus in perpetuum firmum ac inviolabiliter observentur praesentes litteras nostri sigilli munimine fecimus roborari.

Datum et actum in Vura die Veneris sancta anno Di. MCCCXXI.

BIJLAGE VII

23 maart 1394. *Testimonium Scabinorum de Oerle in quo dicitur aquam et terram de Venbergen iam plusquam 90 annos fuisse in possessione abbatis de Postel.*

Wij arnt henrick keyzers soon en jan maes soon was van den eynde scepen in oerle tuyghen onder onsen seghelen dat voer ons come syn rutgher van den dyc wouter van den dyk en maes comans van Knechsel en hebben ghetuygt eendrechteliken als scepen op hoen eedt bij manissen des richters dat voe hon gan die keteleer jans mersmans soen was van eyc tuyghte op sine eedt by manissen des richters in der vierschaer ene ghebanne ghetuyghe tot oerle dat hom cundich weer dat dat goetshuys van postel dat goet tot venberghen metter moelen ende met syner toebehoorte ghehantplicht heeft als voe syne erve tneghentig jaer lant en meer item dat voe hon elyaes eelmans soen was van eyc tuyghte op sine eedt by manissen des richters dat hom cundich weer dat dat goetshuys van postel voerseyt dat voerseyte goet tot venberghen met moelen ende met syner toebehoorte ghehantplicht heeft als voe syne erve tachtentich jaer lant ende mo en dat voe hon willem van learnen als man liever en ghenadigher vrouwe van brabant en jan gheheiten bruinine van wedert tuyghen eendrechteliken op hoen eedt by manissen des richters dat hon cundich weer dat dat goetshuys van postel voers dat voers goet tot venberghen met moelen ghehantplicht heeft als voe syne erve vive enr tsechtig jaer lant en mo in kenisse der waerhyt soe hebben wy scepen voerseyt onse seghelen aen dese thegenwoerdige en ghehanghe ghegheve in jaer doe me schreef van der gheboert ons hen durent driehondert tneghentich en vier op den drie en twentigste dach in Meerte.

BIJLAGE VIII

1343. *Landerijen van Venbergen geschonken aan abdij Postel. De molenaar van Venbergen geeft al zijn goederen aan de abdij. Agri abbatis donati ab ipso operatore in molendino de Venbergen.*

Wi Brokuis van Loen Heenric Hanmans soen was willen van Heirle Jhan Jorys soen was Wouter Godevaerts soen was van Ehmhoeven Symon van der Haghen ende Lambrecht van Bruhese scepene in Waderle ende in Wedart tughen dar voer ons is comen

Jhan de moleneer van Venberghen ende heeft ghegheven ende opghedraghen alle syn goet broder Art gheheeten scepene de ondermeester van Postele tot behoefs goedsshuys van Postele te heffen ende te hebben na doet Jhans moleneers twee kinderen tien pont ende syns broders twee kinderen van Mol tien pont. In orsconscape ons gheheymse seghelen ons scependoms van Waderle ende van Wedart hanghende aen desen letteren. Ghegheven in den jaer van ons heren gheboort doe men screyf dusent driehondert veertich ende drie des maendaechs na sinte sacraments dach.

BIJLAGE IX

1716. *De prelaat van de abdij Postel schrijft naar de Keizer van Oostenrijk dat de Staten van Holland de goederen van de abdij in de Meierij hebben verkocht. De abdij vraagt of de Keizer kan zorgen dat de koop te niet wordt gedaan.*

Illustrissime ac Reverendissime Domine.

Speramus clementem Deum per hanc aëris inclementiam et viarum molestias Illustrissimam ac Reverendissimam Gratiam vestram salvam Viennam adduxisse, ut eandem incolumen ad nos reducat, confectis pro voto patriis negotiis, eundem indefesse oramus, in regione illa longinqua quem corpore sequi nequeo, epistola prosequi audeo, commendans ac recommendans causam notam abbatiae nostrae : cuius status hic est.

Satagerunt excellentissimi Domini augustissimi Domini nostri ministri in Brabantia et Hollandia impedire translationem dominii villarum nostrarum, ab Hollandis sub hasta venditarum, verius illi nihil horum morati, die antea a se praestituto, se, 7^a huius, villas istas pleno iure (praetenso tamen) in emptores transtulerunt. Supplex igitur venio ad illustrissimas Dominationes vestras, maxima qua possum instantia rogans, quatenus personaliter ipsi clementissimo Monarchae nostro, eiusque concilio iniustissimam hanc oppressionem Abbatiae nostrae, exoticum et irregularem modum agendi partis adversae, evidentem denique iniustitiam quae vasallo suae sacrae Majestatis, et iniuriam quae illi eiusque ministris infertur, vivaciter repraesentare, et patrimonium Christi pro sua prudentia revindicare dignetur. Quoniam tu es spes nostra. De expensis scrupulus esse non debet, si quae hac occasione faciendae sint, dummodo ad scopum pertingamus. Totum hoc relinquimus discretionis illustris-

simae Gratiae vestrae, per ministros hactenus ad intentum pervenire nequivimus : dignetur addere alas ipsi Aquilae repetitis precibus pro cura causae nostrae, et voto boni successus causae gravioris illustrissimae Dominationi vestrae concreditae, subscribor cum omni veneratione Reverendissime ac Illustrissime Domine.

Illustrissimae ac reverendissimae Dominationis vestrae humillimus famulus.

Postellae 11^a Febr. 1716.
